

L'edat de la innocència

Carles Montpart Tura

Si haguéssim de dir el nom d'una escriptora nord-americana del període que va de finals del segle XIX al primer terç del segle XX, probablement l'únic que ens vindria al cap és el d'Edith Wharton. I això és així perquè és una de les autores més presents a les llibreries catalanes des de fa alguns anys. La nova traducció de la seva novel·la més coneguda, L'edat de la innocència, és un bon motiu per conèixer la seva vida i la seva obra.

Una nena rica de Nova York

Edith Newbold Jones, nom de soltera d'Edith Wharton (1862-1937), va néixer a la ciutat de Nova York en el si d'una família rica vinculada al món financer que li va proporcionar una sòlida educació privada. Va ser la tercera filla de George Frederic Jones i Lucretia Stevens Rhineland, un matrimoni que vivia en una casa entre la Cinquena Avinguda i Madison Square Park, en una ciutat aleshores encara semirural que, com ens explica la crítica literària Marina Porras en un text que citarem sovint en aquest article, "començava a veure trontollar la seva tranquil·litat en forma de grans edificis que es construïen en carrers sense asfaltar" ("Titànica Wharton", pròleg al recull de contes *Altres temps*, Editorial Comanegra, 2025, p. 9).

Per la banda paterna, els Jones eren un clan que havien fet molts diners sobretot al mercat immobiliari, tot i que el pare d'Edith no va saber administrar gaire la fortuna que va heretar. La família de la mare, els Stevens, tenien avantpassats militars enriquits posteriorment a l'Índia i que es van acabar construint una mansió a Nova Anglaterra com a símbol del seu triomf social. Segons ens reporta Marina Porras al pròleg esmentat, Edith Wharton retrata, a la seva autobiografia, el seu pare com un home

feble, que difícilment arribava a poder sufragar les elevades despeses que l'ambició social de la seva dona li procuraven, ja que Lucretia Jones, la mare, era qui manava realment a casa, "triava les tutores angleses que feien classe als nens, triava les lectures (no es podien llegir novel·les, però es permetien els clàssics, la història, la filosofia i la poesia), i triava les professores de dansa que torturaven la petita Edith" (ed. cit., p. 13).

Quan la futura escriptora tenia quatre anys, l'any 1866, la família va haver de traslladar-se a Europa en patir diversos revessos econòmics a causa de la Guerra de Secessió. Durant sis anys van viure a França, Itàlia, Alemanya i Espanya, entre d'altres països, i va ser gràcies a aquesta vida cosmopolita que la jove Wharton va dominar ben aviat el francès i l'italià i va establir una relació emocional amb Europa —especialment amb França— que no abandonaria mai més. Cap al 1872 la família va tornar a Nova York i Edith, que s'hi sentia estrangera, es va anar tornant una nena molt reservada que es passava el dia a la biblioteca llegint o escrivint poemes, unes poesies que la família li va editar privadament l'any 1878, quan tenia setze anys. L'any 1880 la família va tornar a viatjar a Europa, sobretot a causa de la salut del pare, que finalment va morir a Canes dos anys més tard a conseqüència d'un infart, quan Edith tenia vint anys.

Edith Jones esdevé la senyora Wharton

Després d'haver tornat amb la seva mare als Estats Units, Edith va mantenir relacions amb alguns nois que li presentava el seu germà. Un d'ells va acabar trencant la relació —i la premsa del moment se'n va fer ressò— pel fet de trobar la seva promesa massa intel·lectual, una inclinació que no estava ben vista, perquè es considerava poc adequada per a una noia, per part de l'alta societat del moment. Finalment, després d'un festeig molt curt, l'any 1885 Edith es va casar amb Teddy Wharton, unaristòcrata bostonià dotze anys més gran que ella.

La pressa per casar-se segurament es devia tant al fet que ja feia cinc anys que Edith havia estat presentada en societat —de fet, una noia de casa bona als 23 anys es considerava que ja feia tard per al matrimoni— com a la voluntat d'allunyar-se del control de la seva mare.

Wharton era un home a qui li agradaven els cotxes, els gossos —passions que compartiria amb Edith—, els cavalls, la caça i la pesca, i que no havia estat especialment brillant a Harvard. Segons Marina Porras, Wharton, com molts membres de les velles generacions riques nord-americanes, no treballava perquè no li calia, ja que "vivía moderadament bé de la renda que li passava la seva mare" (ed., cit., p. 16).

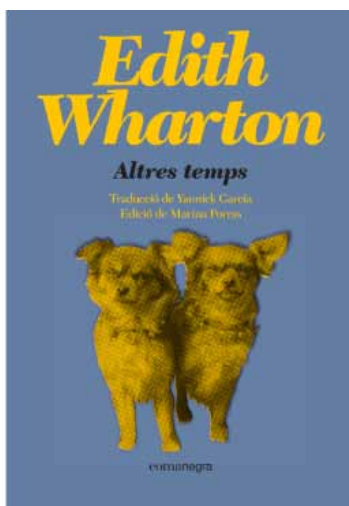
Edith Wharton, malgrat tenir una salut feble —patia continus atacs d'asma, i sovint era atacada per la grip, l'anèmia o la bronquitis— durant alguns anys es va avenir a una vida conjugal que bàsicament consistia a viatjar i a visitar amics. Segons l'autora del pròleg citat, Edith i Teddy

"dividien l'any entre Nova York a l'hivern i Newport (la ciutat costanera que acollia tots els rics de la seva casta) a l'estiu, i encara hi havia temps per fer el que a ella més li agradava: viatjar per Europa alguns mesos, sempre fora de temporada" (ed., cit., p. 18).

Els viatges van ser, doncs, una certa via d'escapament pels sacrificis de la vida de casada, però també van servir perquè l'escriptora es formés i conegués a fons la cultura europea. L'altre element de fugida va ser l'escriptura, a la qual es va començar a dedicar gairebé d'amagat, al llit i tancada a la seva habitació, tots els matins entre les sis i les onze del matí. Després, ja arreglada com corresponia a una dona de la seva classe, sortia del seu refugi per iniciar la seva rutinària vida social de cada dia.

L'escriptora de Nova York

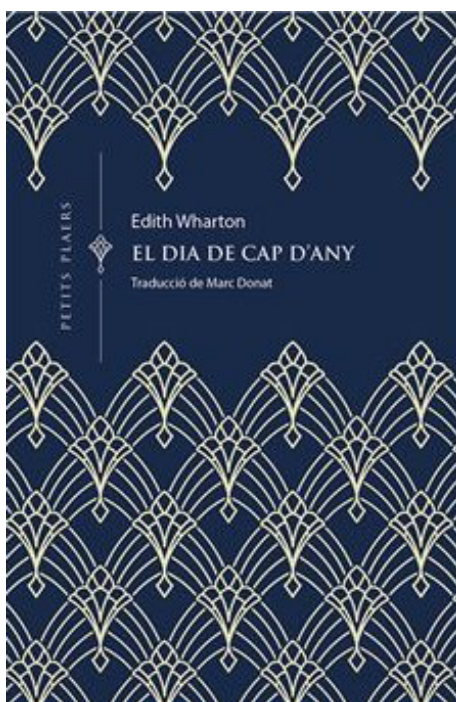
L'any 1888, la revista *Scribner's Magazine* li va publicar el seu primer conte, *Mrs. Manstey's view*, un relat que tracta d'una dona que intenta protegir casa seva contra les noves construccions. En aquests últims anys del segle XX, Nova York era una ciutat que progressava molt ràpidament i en la qual el nou diner fàcil —que provenia de les inversions immobiliàries, la banca, el gran comerç i la indústria— amenaçava els usos i els costums aristocràtics de les antigues generacions de la ciutat, que sovint vivien de renda i sense treballar. En aquest context, Edith Wharton, atenta a aquests canvis que es produïen en una societat que coneixia perfectament, en va donar

un primer i valuós testimoni en aquest text, de la mateixa manera que ho faria, posteriorment, en tota la seva obra literària.

El 1897 Wharton va publicar el seu primer llibre, *The Decoration of Houses*, escrit amb el seu amic l'arquitecte Ogden Comdan Jr., en el qual defensa, en contra de l'estètica victoriana, la gran importància de la privacitat, element que l'autora veu íntimament lligat al fet de tenir una casa on els propietaris s'hi trobin a gust. En aquest sentit, és força conegut el fragment d'un conte en què l'autora compara la naturalesa femenina amb la distribució d'una casa: "De vegades he pensat que les dones són com una casa gran, plena d'estances: hi ha el vestíbul, per on passa tothom quan entra o surt; la saleta, on es reben les visites formals; el menjador, on la família va i ve al seu aire; però més enllà, molt més enllà, hi ha altres cambres, i aquelles manetes potser no les gira mai ningú; no hi ha ningú que sàpiga com s'hi arriba, ni on porten; i a l'habitació més interior de totes, al *sancta sanctorum*, hi reposa l'ànima a soles, i espera el so d'un pas que no arriba mai" (citat per Marina Porras, ed., cit., p. 20).

Per a l'escriptora, *The Mount*, la casa construïda pel matrimoni i dissenyada per Wharton a Lenox, Massachusetts, serà tant el seu espai de privacitat com el lloc per rebre visites i fer vida social entre els anys 1902 i 1911. Per *The Mount* hi passaran intel·lectuals, polítics, editors i escriptors, el més important dels quals serà Henry James, gran amic de l'escriptora i sobre la qual va exercir una notable influència literària. S'havien conegut a París, havien fet diversos viatges junts i James li havia aconsellat que centrés la seva escriptura en el seu

missió de la Jane" (1902), inclosos en el recull de cinc contes que hem esmentat més amunt: *Altres temps* (Editorial Comanegra, 2025, amb traducció de Yannick Garcia i edició i pròleg de Marina Porras). Els altres contes que d'aquesta antologia són "Autres temps" (1911), "La llavor de la magrana" (1930) i "Febre romana" (1934).

clan: "Fes Nova York", li havia dit.

En els anys del tombant de segle, Edith Wharton comença a publicar amb regularitat. L'any 1899 s'edita el seu primer llibre de contes, *The Greater Inclination*, el 1900 la seva primera novel·la breu, *The Touchstone*, i l'any següent un segon volum de contes, *Crucial Instances*. L'any 1902 surt a la llum la seva primera novel·la llarga, de gènere històric, *The Valley of Decision*, el 1903 una altra novel·la breu, *Sanctuary*, i el 1904 el tercer llibre de contes, *The Descent of Man*. També publica dos llibres de viatges sobre Itàlia, *Italian Villas and their gardens* (1903) i *Italian backgrounds* (1905). De tota aquesta producció només disposem en català dels contes "Ànimes tardanes" (1899) i "La

Un primer best-seller

Ara bé, l'obra que la crítica considera com la seva primera gran novel·la—i que va esdevenir un autèntic best-seller de l'època—va ser *The House of Mirth*, (1905). A les llibreries se'n van vendre trenta mil exemplars les tres primeres setmanes i cent quaranta mil el primer any. La novel·la és una història que ironitza sobre la societat aristocràtica de la qual Edith Wharton formava part i enceta un conjunt d'obres d'extensió diversa sobre els usos i costums de l'alta societat novaïorquesa. La protagonista, Lily Bart, una noia òrfena de dinou anys, és acollida per la seva tia en un dels més antics clans de la

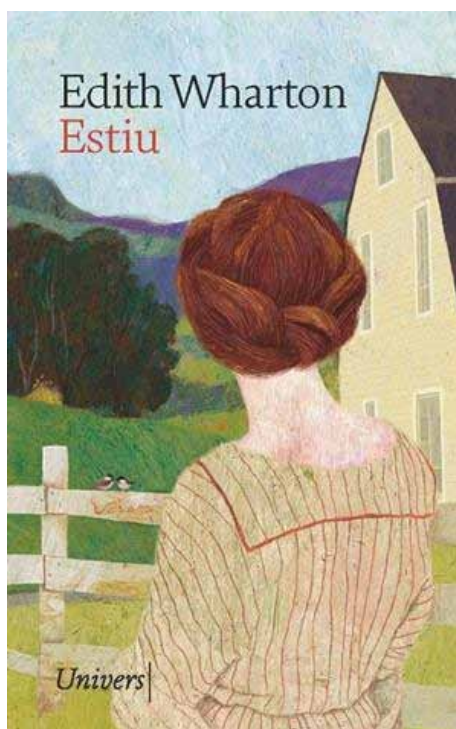

societat de Nova York. Educada per ser un mer adorn social, es veu impel·lida cap a un matrimoni de conveniència que la farà infel·liç i que l'abocarà a adonar-se dels enganys i dels xantatges que sustenten una societat suposadament modèlica.

El llibre es va publicar primer per entregues a la revista *Scribner's Magazine*, entre els mesos de gener i novembre de 1905, i en forma de llibre a finals d'aquest mateix any. El fet que Wharton hagués d'escriure els capítols d'aquesta novel·la amb la regularitat que fixava la revista va contribuir en gran manera a la fixació d'una pràctica —el conreu de la literatura— que va acabar sent la seva ocupació principal. Aquesta obra va proporcionar a l'escriptora uns considerables ingressos, que Wharton anhelava de feia temps perquè la seva situació econòmica no era especialment folgada: la seva mare havia mort i l'herència va ser força reduïda i repartida entre molts familiars. També d'aquest llibre, de moment, només en tenim a l'abast una versió al castellà: *La casa de la alegría* (Alba Editorial, 2011, amb traducció de Pilar Giralte Gorina).

Estada a París

El 1906 els Wharton van passar uns mesos a París amb l'escriptor Henry James, i a partir de l'any 1907 van establir-se definitivament a França. Aquell mateix any la revista *Atlantic Monthly* li va publicar en fascicles els seus viatges per terres franceses, que l'any següent l'editorial Scribner's publicaria compilats amb el títol *A motor-flight through France*. Mentrestant, la seva vida conjugal cada dia era més apàtica. El seu marit, Teddy Wharton, patia greus estats de malenconia —que derivaven en fortes depressions—, bevia i era addicte al joc. A més, no comprenia en absolut la passió d'Edith per l'escriptura, i les seves

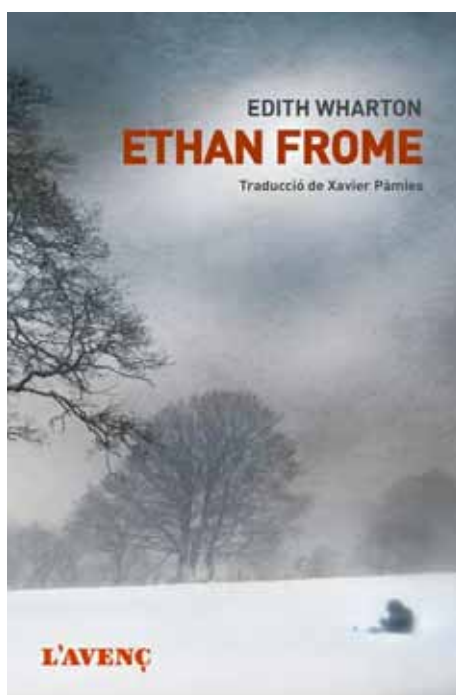
infidelitats, a part de ser conegudes, cada vegada eren més públiques.

En aquest context, l'autora va viure l'única història amorosa que se li coneix. Edith Wharton va establir relacions amb Morton Fullerton, un periodista americà afrancesat que havia treballat com a corresponent del *London Times* a París. Fullerton era bisexual, i quan va conèixer Edith Wharton, segons ens reporta Marina Porras "tenia un escandalós passat homosexual, una dona de qui s'havia divorciat, una amant de qui s'aprofitava per diners i una carrera frustrada" (ed., cit., p. 28-29). Mentre que Teddy Wharton detestava París, no coneixia l'idioma i no tenia cap interès pels cercles intel·lectuals en què es movia la seva esposa, Edith veia en Fullerton la possibilitat d'una història d'amor no convencional

fora de les rigideses de la classe social on s'havia criat. La relació va acabar malament, fins al punt que Edith li va reclamar totes les cartes que li havia escrit, però Morton Fullerton no les hi va retornar mai.

El divorci com a fracàs

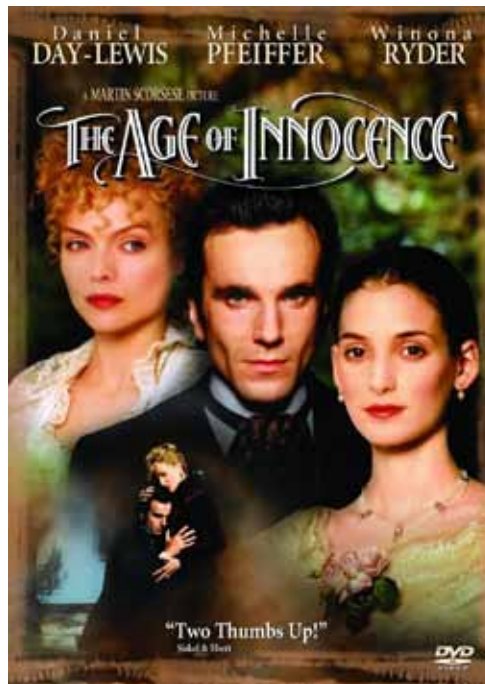
Amb el temps, Edith també acabarà distanciada del seu marit: ella seguirà vivint a París i ell marxarà a Amèrica. Finalment, i malgrat que per l'educació que havia rebut era l'últim recurs i la constatació d'un gran fracàs, l'escriptora va demanar el divorci. Ho va fer a França, per evitar que la notícia sortís a la premsa americana, i li va ser concedit l'any 1913 pel tribunal de *Grande Instance* de París. Va obtenir també poder mantenir el seu nom de casada, que és el que l'havia donat a conèixer com a escriptora d'èxit. A partir d'aquest moment, Edith Wharton només va tornar als Estats Units en dues ocasions: la primera el mateix any 1913 per assistir al casament

de la seva neboda Beatrix Farrand i, la segona, l'any 1923 per rebre un doctorat honorífic de la Universitat Yale, el centre acadèmic que acull actualment el llegat literari de l'autora.

D'aquesta època destaca la novel·la curta *Ethan Frome* (Pagès Editors, 2011, amb traducció de Xavier Pàmies; L'Avenç, 2021, edició revisada pel mateix traductor). El llibre, publicat originalment l'any 1911, presenta una tràgica història d'amor entre persones corrents ambientada en un fred hivern de Nova Anglaterra a principis del segle XX. L'Ethan Frome és un pobre granger atrapat en un matrimoni amb una esposa difícil, desconfiada i hipocondríaca, la Zeena. L'ambient claustrofòbic es trencarà amb l'arribada de Mattie, cosina de la Zeena, en qui Ethan veurà la possibilitat d'una vida més feliç. La fatalitat, però, s'acabarà imposant. Molts crítics literaris han vist en aquesta història un reflex dels pitjors anys del matrimoni d'Edith amb Teddy Wharton, de manera que —en un joc de papers canviats— l'escriptora s'identificaria amb el personatge principal, Ethan Frome, mentre que Zeena seria una contrafigura de Teddy Wharton. Es tracta d'una novel·la molt allunyada de l'ambientació en què se situen la majoria de les seves obres, però que al mateix temps ha esdevingut una de les seves novel·les més llegida, intensa i perdurable.

També són d'aquests anys *The Reef* (1912), una obra sobre les humiliacions i els enganys de l'amor, i la llarga novel·la, publicada l'any 1913, *Els costums del país* (Edicions Destino, 1990, amb traducció de Carles Urritz i Carme Geronès), un títol que ha estat definit per la crítica com una autèntica obra mestra. La protagonista, Undine Spragg,

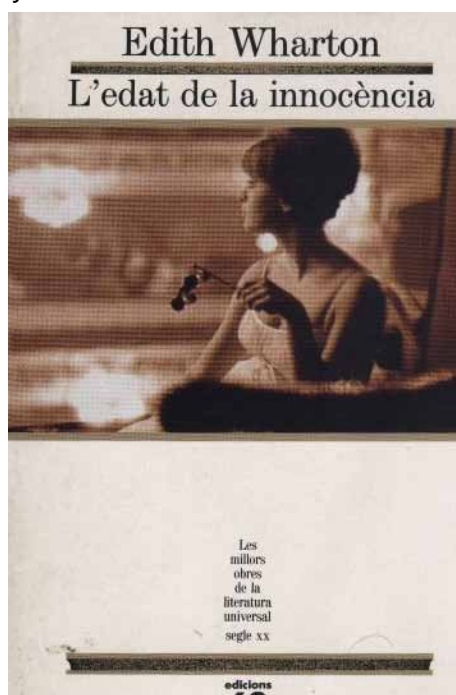
és el prototipus novel·lesc de la dona frívola i ambiciosa. El seu únic objectiu és un matrimoni avantatjós que li proporcioni luxes, posició i diversions mundanes. El seu casament amb Ralph Marvell, destacat membre de l'alta societat novaïorquesa, però, no li serà suficient i acabarà buscant altres al·licients al Vell Continent. Per a Marina Porras, que qualifica l'obra com "una de les grans novel·les sobre el divorci americà", la novel·la és "una sàtira crua i dura, plena de diàlegs i de descripcions letals, amb una protagonista estel·lar que encarna l'egoisme descarnat i el materialisme sense ànima [...] Com Lily Bart de *La casa de l'alegria*, la seva protagonista és víctima i alhora producte d'un

sistema que la vol utilitzar i destruir" (ed., cit., p. 33-34).

Primera Guerra Mundial

Quan va començar la Primera Guerra Mundial Edith Wharton vivia a la Rue de Varenne, a París, i fent servir les seves connexions amb el govern francès va aconseguir permisos per viatjar en motocicleta per les línies del front. Pel febrer de 1915 va escriure textos evocatius de la vida a París i al front a la revista *Scribner's Magazine*, en una sèrie d'articles que posteriorment recopilaria en l'assaig *Fighting France: From Dunkerque to Belfort* (1915). Sense marit, ni fills ni amants, Edith Wharton va veure en la guerra un cert objectiu vital, i es va proposar ajudar el seu país d'adopció.

En aquest sentit, durant la guerra, Wharton va treballar per a la Creu Roja amb els refugiats, tasca per la qual va obtenir diversos honors, entre ells la de ser nomenada *Chévalier de l'Ordre National de la Légion d'Honneur*. La seva activitat

social va ser molt extensa: va dirigir sales de treball per a dones desocupades on cosien roba per al front, va crear el *Flanders Rescue Committee*, que va tenir cura de set-centes nenes i nens flamencs; feia concerts per donar feina a músics, va donar suport a hospitals per a soldats amb tuberculosi, i també va fundar els *American Hostels for Refugees* per ajudar els refugiats francesos i belgues que arribaven a París.

L'any 1916 va editar un volum titulat *The Book of the Homeless*, un llibre benèfic publicat per recaptar diners entre les classes benestants nord-americanes per ajudar els sensellar. També va aconseguir donacions d'escriuts, il·lustracions i partitures dels més grans noms del món de la creació artística del moment com Thomas Hardy, W. B. Yeats, John Singer Sargent, Henry James, Jean Cocteau i Claude Monet, entre d'altres, amb les quals va aconseguir recollir més de deu mil dòlars.

D'entre la seva obra d'aquesta època —assaigs, contes, novel·les, poemes, articles i fins i tot discursos bèl·lics— en destaca especialment la novel·la breu publicada l'any 1917 *Estiu* (Univers, 2023, amb traducció de Núria Parés Sellarès), un altra obra que, com *Ethan From*, s'allunya de l'ambientació en l'alta societat de Nova York. En aquest cas, Wharton ens explica una altra història d'amor frustrat, la de Charity, una noia "baixada de la Muntanya" que viu a North Dormer, un poble allunyat i perdut de tothom, acollida per l'eixut advocat Royall. L'arribada d'un jove arquitecte, Lucius Harney, obrirà a Charity la possibilitat de viure una realitat diferent. Com passa sovint a les novel·les de Wharton, però, el pes de la realitat s'acaba imposant sobre els desitjos d'una vida més feliç.

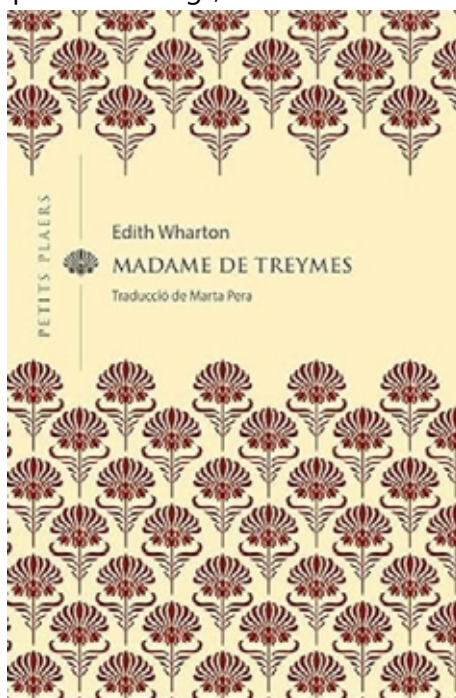
Obres de Wharton per començar

Per als lectors que no coneguin l'obra literària d'Edith Wharton, en són una bona porta d'entrada les dues novel·les que hem esmentat més amunt: *Ethan From* i *Estiu*, que podem llegir en excel·lents traduccions al català. Com hem dit, però, són dues novel·les que s'aparten de l'ambientació més característica de la majoria d'obres d'aquesta autora, l'alta societat novaïorquesa. Per tenir una bona aproximació en aquest ambient, també disposem en català, a la col·lecció *Petits plaers* de l'editorial Viena, de tres novel·les breus que poder constituir una magnífica aproximació a l'obra més característica de Wharton. Es tracta de *Madame de Treymes* (Viena, 2022, traducció de Marta

Pera Cucurell), publicada l'any 1907, *Una dona soltera* (Viena, 2023, traducció de Ferran Ràfols Gesa), publicada l'any 1921 i *El dia de Cap d'Any* (Viena, 2024, traducció de Marc Donat). Aquestes dues últimes, juntament amb *False Dawn* i *The Spark* —de moment

no traduïdes al català— van formar part del volum anomenat *Old New York* (1924) en què l'escriptora pretenia reflectir els usos i costums de l'antiga alta societat de Nova York al llarg de les dècades que van del 1840 al 1870.

En cadascuna de les tres *nouvelles*, el lector es veurà transportat a un món de luxe, però que en molts aspectes presenta ja una certa decadència, i on els matrimonis de conveniència, les separacions, les convencions, la hipocresia social i els secrets formen part d'unes trames magistralment construïdes per la ploma de l'escriptora americana. Una altra bona introducció a la narrativa breu de l'autora americana és l'antologia de contes que hem esmentat: *Altres*

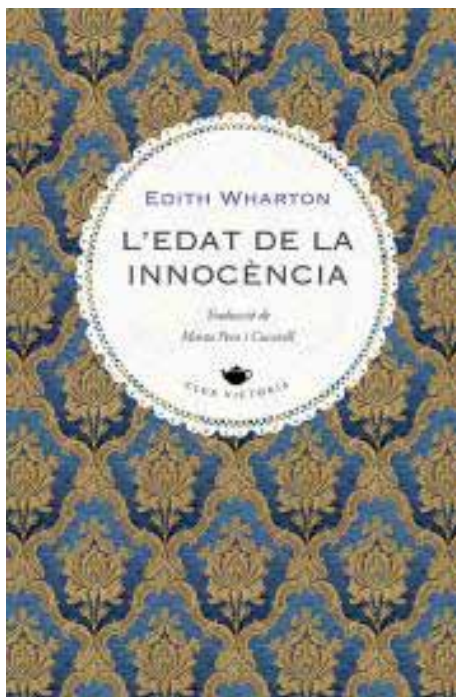

temps. A més, en català també tenim a l'abast el breu assaig *El vici de la lectura* (José J. de Olañeta Editor, 2020), on Wharton planteja la idea paradoxal, a contracorrent de les idees generalment més admeses, que la massificació de la lectura ha produït un tipus de lector: el "lector mecànic", que és nociu per al desenvolupament d'una literatura de qualitat.

L'edat de la innocència

De l'extensa producció escrita per Edith Wharton, no hi ha dubte, però, que la seva obra més coneguda, més traduïda —només en català disposem de dues versions— i la que li va reportar més fama és sens dubte *L'edat de la innocència* (Edicions 62, 1993, traducció de Miquel Casacuberta i Aliguer i "Presentació" de Marta Pessarrodona, reeditada el 2025 a La Temerària Editorial; Viena Edicions, 2025, traducció de Marta Pera Cucurell). La novel·la, publicada originalment l'any 1920, va representar per a l'autora l'obtenció del premi Pulitzer en la categoria de ficció, la primera vegada que s'atorgava a una dona.

L'acció de la novel·la se situa a l'any 1870 i ens presenta com l'alta societat novaiorquesa es veu trasbalsada pel retorn de la comtessa Ellen Olenska, una nord-americana que s'havia casat amb un noble polonès del qual s'ha separat. Ellen és una dona impulsiva i independent, trets que atreuen l'atenció de Newland Archer, un jove aristòcrata que està a punt de casar-se amb Mary Welland, una noia que ha estat rígidament instruïda per ser una modèlica dona casada de classe alta. Les contradiccions entre el desig i les obligacions —la hipocresia social tan present a totes les novel·les de Wharton— a què es veuen sotmesos els personatges constitueixen una

trama magistralment convertida en una novel·la plena d'acurades i riques descripcions que sens dubte ja ha esdevingut una de les grans obres clàssiques de la narrativa nord-americana.

L'edat de la innocència, on segons Marta Pessarrodona trobem "l'Edith Wharton en forma pura" (ed., cit., p. 10), per a Marina Porras "és la seva millor novel·la perquè, com passa amb els grans llibres, va aconseguir ser l'emblema d'una societat" (ed. cit., p. 38). Aquesta crítica literària ho justifica d'aquesta manera: "Wharton ho intuïa de feia anys, però el final de la guerra ho explicitava: el món de la seva infantesa ja no existia. Amb la perspectiva que li donava l'edat, i per la manera com se n'havia deslligat, Wharton va aprofundir en l'ambient i l'atmosfera del lloc on havia crescut, i li va fer un homenatge fúnebre. Com la comtessa Olenska —la protagonista del llibre— Wharton es va adonar que el pes dels records era la seva única arma. Això anava lligat a un descobriment més dur: Wharton, com Olenska, no tenia on tornar i, per tant, no tenia escapatòria" (ed., cit., p. 38-39).

Igual que d'*Una dona soltera* l'any 1939 se'n va fer una versió cinematogràfica dirigida per Edmund Goulding i protagonitzada per Bette Davis (en castellà es va titular *La solterona*), de *L'edat de la innocència* n'hi ha dues adaptacions, una de l'any 1934, dirigida per Philip Moeller, i l'altra la magnífica versió —molt fidel a la trama i fins i tot al text original— dirigida per Martin Scorsese i protagonitzada per Daniel Day-Lewis en el paper de Newland Archer, Winona Ryder en el de May Welland i Michelle Pfeiffer en el de comtessa Olenska. La pel·lícula —estrenada l'any 1993— va obtenir

The Mount

diversos guardons, entre els quals un Oscar al millor vestuari. Actualment es pot trobar en DVD i a la plataforma Movistar.

Últims anys

Edith Wharton va seguir publicant al llarg de les dècades dels anys 20 i 30. L'any 1922, *The glimpses of the moon* va ser una altre *best-seller*, i més endavant les novel·les *The Mothers Recompense* (1925), *Twilight Sleep* (1927), *The Children* (1928), *Hudson River Bracketed* (1928) i *The Gods* (1932), tot i que actualment són menys llegides, li van proporcionar considerables guanys. També va escriure l'autobiografia *A Blackward Glance* (1934). A partir del crac de 1929, però, Wharton va veure força reduïts els seus ingressos i la vida a França ja no era tan barata per als expatriats americans. De fet, estava força aïllada tant dels seus contemporanis com dels nous autors que anaven sorgint en el que es va anomenar l'era del jazz.

Malgrat les circumstàncies, amb més de seixanta anys, Edith Wharton va adquirir dues residències a França. Una casa a Saint Brice-sous-Fôret, un poblet a mitja

hora de París on va trobar la tranquil·litat de la vida de *chatteau* però també la comoditat d'ésser a prop de l'ambient de la capital, i una altra casa a Hyères, un poblet de la costa blava que li va servir de retir. A partir d'aquí, segons ens reporta Marina Porras, "la vida de Wharton girava al voltant de les dues cases. Vivía mig any a cada lloc, i durant el canvi de residència s'estava unes setmanes a l'Hôtel Crillon, mentre els criats tancaven una mansió i n'obrien l'altra" (ed. cit., p. 46).

Edith Wharton va continuar escrivint pràcticament fins a la seva mort, que es va esdevenir l'11 d'agost de 1937, als setanta-cinc anys, a la seva casa de Saint-Brice-sous-Fôret. Va ser enterrada al cementiri de Gonards, a Versailles. ■